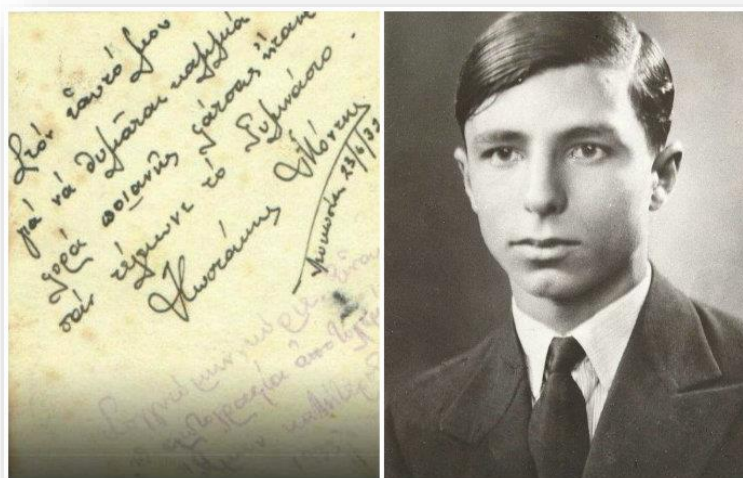

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΑΚΑΣ

Δεύτερο γράμμα στη μητέρα

ΠΗΓΕΣ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ Υ.Π.Π.

Μνεία
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Το ποίημα

Δεύτερο γράμμα στη μητέρα, θ'

Ο ποιητικός του λόγος, με τη διαβρωτική ειρωνεία και την υποβολή, συντίθεται ως απόσταγμα βιωμένης οδύνης σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο. Αυτό το βάθος της ανθρώπινης δοκιμασίας προβάλλει και η συμβολική μορφή της μητέρας ως έσχατη αναζήτηση ερείσματος μέσα στον κατακερματισμένο κόσμο της Κύπρου. Στο παρακάτω απόσπασμα είναι ευδιάκριτες η ένταση και η αγωνία που συνεχούν το ποιητικό υποκείμενο, φορτίζοντας ανάλογα την εκφορά και τον τόνο του λόγου του.

Μητέρα, διαισθάνομαι πως το γράμμα μου άρχισε να διασπάται,
 διαισθάνομαι πως η συνοχή που επεδίωξα άρχισε να διασπάται,
 πως η δομή που ήλπιζα άρχισε να διασπάται
 σαν τις κουρασμένες τετράδες των μαθητικών παρελάσεων
 όταν προσεγγίζουν το τέρμα 5
 που λεν «ουφ» και ξεκουμπώνουν τα κολάρα
 και «επιτέλους»
 και σπεύδουν να επανέλθουν το ταχύτερο στα καθημερινά
 και σπεύδουν να επανέλθουν το ταχύτερο στα συνήθη.
 Κι η αλήθεια είναι πως τι χρειαζόταν η συνοχή, 10
 κι η αλήθεια είναι πως τι χρειαζόταν η δομή,
 πώς θα διασωζόταν η δομή,
 πώς θ' άντεχε η δομή,
 πώς θ' άντεχε η συνέπεια,
 πώς θ' άντεχε η ακολουθία, 15
 πώς θ' άντεχε ο ειρμός,
 που, όπως είπα, έρχεται ο τυχών απροειδοποίητα κι ανοίγει την πόρτα,
 που έρχονται απροειδοποίητα κι ανοίγουν την πόρτα
 και μου τα πετάν ανάκατα μέσα,
 που ξανάρχονται απροειδοποίητα και ξαναανοίγουν 20
 και διαδίδεται η είδηση
 κι έρχονται κι άλλοι κι άλλοι
 και συνωθούνται;
 Εγκαταλείπω τη συνοχή, μητέρα,
 εγκαταλείπω τη δομή, μητέρα, 25
 εγκαταλείπω τη συνέπεια,
 δεν μπορεί να υπάρξει συνέπεια
 έτσι που τώρα μιλώ για λογαριασμό όλων
 και τώρα για δικό μου,
 έτσι που τώρα είμαι όλοι 30
 και τώρα είμαι μόνος,
 έτσι που τώρα διαχωρίζομαι πλήρως
 και τώρα ενούμαι* πλήρως,
 και τώρα ταυτίζομαι πλήρως,
 σαν το μικρό τρελό κλαδί της λυγαριάς 35
 που τη μια στιγμή αποσπάται και λυγίζει εδώθε,
 και λυγίζει ενάντια εδώθε
 μέσ' στις τσιριξιές και τα χειροκροτήματα των σπουργιτιών,
 τριγυρισμένο απ' τις τσιριξιές και τα χειροκροτήματα των σπουργιτιών,

και την άλλη στιγμή σμίγει στην κατεύθυνση των λοιπών, 40
και την άλλη στιγμή σμίγει στην υπακοή τους,
σμίγει στην ενότητά τους
και δεν διαφωνεί
και «τ' είχαν και τσίριζαν τα σπυργίτια;»
και «τ' είχαν και χειροκροτούσαν τα σπυργίτια;», 45
σαν το μικρό τρελό πουλί
που ξαφνικά ξεκόβει και λες αλλού τραβά,
και λες σίγουρα αλλού τραβά
και μπράβο του,
μα ίδια ξαφνικά ύστερα πίσω τρεχάλα να φτάξει τ' άλλα, 50
ύστερα πίσω αγωνία να φτάξει τ' άλλα,
κι εσύ δεν ξέρεις πια
αν έστω κι απ' αυτή τη δειλή μεταμελημένη απόπειρα
βγήκε κάτι
ή αν χειρότερα τώρα. 55

*ενούμαι: ενοποιούμαι

Λίγα λόγια για τον ποιητή

Ο Κώστας Μόντης γεννήθηκε το 1914. **Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.** Επιστρέφοντας στην Κύπρο μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του, ο Κώστας Μόντης **δεν μπόρεσε να ασκήσει το επάγγελμα του νομικού, επειδή δεν του το επέτρεψε η τότε αποικιακή κυβέρνηση.** Έτσι ασχολήθηκε με διάφορα άλλα επαγγέλματα ως ιδιωτικός υπάλληλος, καθηγητής, δημοσιογράφος. Το 1961 διορίστηκε διευθυντής του Τμήματος Τουρισμού της Κύπρου μέχρι και την αφυπηρέτησή του το 1976.

Στα χρόνια του δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, ανέπτυξε **θεατρική δραστηριότητα** και μαζί με άλλους πρωτοπόρους της μουσικής και του θεάτρου **ίδρυσαν το Λυρικό Θέατρο,** για τις ανάγκες του οποίου έγραψε πολλές **επιθεωρήσεις, οπερετικά και νθογραφικά σκετς,** ενώ στον Εθνικοαπελευθερωτικό Αγώνα των Κυπρίων το 1955-59 συμμετείχε ως **πολιτικός καθοδηγητής των μελών της ΕΟΚΑ.**

Έγραψε και δημοσίευσε **περισσότερες από 40 επιθεωρήσεις,** ένα **θεατρικό έργο,** ενώ έχει διασκευάσει στην Κυπριακή διάλεκτο τη «Λυσιστράτη» και την «Ειρήνη» του Αριστοφάνη. Από το 1934 ως το 1996 εξέδωσε γύρω στα **30 ποιητικά και 6 πεζά βιβλία.** Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι περίφημες «Σχιζμές», ένα νέο ποιητικό είδος με το οποίο ο Κώστας Μόντης ανανέωσε, από τη σκοπιά της Κύπρου, τη σύγχρονη νεοελληνική ποίηση. **Κορυφαίο ωστόσο ποιητικό του επίτευγμα θεωρείται η τριλογία «Γράμμαζα σ'η Μητέρα» (1965, 1972, 1980).**

Ο Κώστας Μόντης έχει αποσπάσει πολλές διακρίσεις. Ανάμεσά τους ο τίτλος του Poet Laureate από World Academy of Arts, το βραβείο Γραμμάτων Φρειδερίκου Μάθιους και το Αριστείον Γραμμάτων και Τεχνών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τον Απρίλιο του 1997 ανακηρύχθηκε Επίτιμος Διδάκτορας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Χαρακτηριστικά της ποίησής του

- * **Προβληματισμός – Φιλοσοφική Διάθεση:** Στοχάζεται κυρίως για τη ζωή και τον θάνατο, για τον ηρωισμό και τον πόλεμο, για την ουσία του ανθρώπου και την παρουσία του στη γη, για τον Θεό και τη σχέση μας μαζί του, για τη μοίρα του τόπου μας και τη δική μας ευθύνη.
- * **Επανάληψη – παραλλαχές:**
 - Επανάληψη του ίδιου θέματος επεξεργασμένου σε πολλές παραλλαγές
 - Επανάληψη της ίδιας λέξης ή φράσης μέσα σ' ένα ποίημα
- * **Προσωποποίηση:** Προσωποποιεί τα πάντα στην ποίησή του, ακόμα και αφηρημένες έννοιες, όπως ζωή, θάνατος, ένωση, ελπίδα κτλ.
- * **Διάψευση – Διαμαρτυρία – Μελαγχολία:** Για την κατάληξη των αγώνων της Κύπρου, αλλά και γενικότερα για το εφήμερο του ανθρώπου, για τη συντομία και τις αντιφάσεις της ζωής, τον πόλεμο, τον πρόωρο και άδικο θάνατο.
- * **Ειρωνεία:** Θυμίζει συχνά την ειρωνεία του Καβάφη. Είναι μια ειρωνεία καλοκάγαθη, όχι σαρκασμός, μια ειρωνεία γεμάτη αγάπη και καλοσύνη, που όχι σπάνια έχει αντικείμενο τον εαυτό του και τους σίχους του, ή άλλοτε τις αντιφάσεις της ανθρώπινης ζωής και της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Ο Κώστας Μόντης έχει μεγάλη ποικιλία εκφραστικών τρόπων και μορφών. Έχει γράψει ποίηση στην παραδοσιακή αλλά και στην ελεύθερη μορφή του στίχου, στην πανελλήνια δημοτική αλλά και στην Κυπριακή διάλεκτο.

Θέματα της ποίησής του

<u>Κυπριακή ιστορική πραγματικότητα</u>	<u>Προσωπικά βιώματα</u>
Αγγλοκρατία Αγώνας ΕΟΚΑ 1955 - 59 Αμφιταλαντεύσεις και γεγονότα '60 - 70 Το θλιβερό και οριακό '74 Η κατάσταση μετά το '74	Οικογενειακή ζωή Θάνατος αγαπημένων προσώπων Γέννηση των παιδιών και εγγονιών του

Εισαγωγικές πληροφορίες

Μέσα στα «Γράμματα», συσσωρεύονται οι προσωπικές εμπειρίες του ποιητή, οι εμπειρίες από το δράμα του νησιού που μόλις άρχιζε, (1964 - 1965) και τέλος εκφράζει τις ανησυχίες του για το μέλλον και για την πορεία του ανθρώπου. Με τις επιστολές αυτές μας μεταφέρει στο κλίμα και την ατμόσφαιρα ενός παράλογου κόσμου μέσα στον οποίο παραδέρνει το αλλοτριωμένο πρόσωπο, γύρω από το οποίο διαδραματίζεται ένα καλοστημένο θέατρο, που παραχαράσσει, διαστρεβλώνει και παραποιεί την πραγματικότητα.

Σ' αυτή ζην παράσταση ζων ψευδαισθήσεων, στο κίβδηλο ζούζο παιχνίδι του πραγματικού, το ποιητικό υποκείμενο καλείται να υποδυθεί τον δικό του παθητικό ρόλο.

Το **Πρώτο γράμμα στη μητέρα** γράφεται **μετά από τα γεγονότα του 1963 - 64**, το 1972 εκδίδεται το **Δεύτερο γράμμα**, που αφορά στην περίοδο του εμφύλιου σπαραγμού, και το **Τρίτο γράμμα** μετά την τουρκική εισβολή του 1974.

Η «μητέρα», στην οποία απευθύνεται ο ποιητής, είναι η πραγματική του μητέρα **Καλομοίρα Μπατίστα**, την οποία έχασε στα 12 του χρόνια. Ο θάνατος της μητέρας του καθόρισε έντονα τον ψυχισμό και τον ποιητικό του λόγο.

Το ποίημα αποτελείται από **25 μέρη, όσα και τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου**, αν προσθέσουμε σε αυτά και το στ', ενώ αξίζει να αναφερθεί ότι **σε κανένα από τα μέρη δεν υπάρχουν στροφές και δεν αριθμούνται οι στίχοι. Θα μπορούσε κανείς να πει πως κάθε ένα από τα 25 αυτά μέρη, στην ουσία, αποτελεί μία πολύ μεγάλη στροφή.**

Για να γίνει κατανοητό το **Δεύτερο γράμμα στη μητέρα**, ο αναγνώστης πρέπει, από τη μια, να έχει γνώσεις για την ιστορική πραγματικότητα της εποχής στην οποία αναφέρεται το ποιητικό υποκείμενο, και από την άλλη να αντιληφθεί τη δυναμική του, καθώς αυτό έχει **διαχρονικό, οικουμενικό** και **πανανθρώπινο** χαρακτήρα.

Όλο το **Δεύτερο Γράμμα στη μητέρα**, δεν είναι άλλο από μια απόπειρα αφύπνισης των συμπολιτών του Μόντη, μια εργασία αυτογνωσίας, κατάδειξης της οδού της σωτηρίας, επιστροφής στην καρδιά, στην Αγάπη· ένας αγώνας απαλλαγής από την ενοχή όλων, που εξίσου, αλλά πρώτος σηκώνει εκείνος.

Επιστολικός χαρακτήρας

Γράμμα	⇒	Τίτλος του ποιήματος
"σου θράφω	⇒	Εσωτερικές αναφορές που αποδεικνύουν ότι πρόκειται για γράμμα
Μητέρα	⇒	Αναφορά στον παραλήπτη του γράμματος και στον αποστολέα

Με άκρατη μελαγχολία και γλαφυρότητα ο ποιητής περιγράφει στην μητέρα του την **προσπάθεια του νέου κράτους να μετατραπεί σε μια μεγάλη απρόσωπη δημόσια υπηρεσία**, αναπολώντας ταυτόχρονα τις εποχές της αθωότητας. Επίσης **συνεχίζει να ανησυχεί για το μέλλον του νησιού.**

Η καρδιά μας
 φτάνει να μη σταματήσει μεσοστραζιά,
 φτάνει να μη μας τὰ παραλύει μεσοστραζιά,
 φτάνει να μην απηλιοστῇ πρὶν ἀπηλιοστῆμε.
 Κώστας Μόντης

Ερμηνευτική προσέγγιση ποιήματος

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄, στίχοι Ι - 23

Μητέρα, διαισθάνομαι πως το γράμμα μου άρχισε να διασπάται,
διαισθάνομαι πως η συνοχή που επεδίωξα άρχισε να διασπάται,
πως η δομή που ήλπιζα άρχισε να διασπάται

Από τους τρεις πρώτους στίχους, δημιουργείται **ένταση**, μια **αντίθεση**, ανάμεσα στα ρήματα επεδίωξα, ήλπιζα (σε παρελθοντικούς χρόνους) και στο ρήμα διαισθάνομαι (σε ενεστώτα). Τα δύο πρώτα ρήματα αναφέρονται στην πρόθεση και επιθυμία του αποστολέα, που δεν είναι άλλη από την ύπαρξη συνοχής και δομής στο γράμμα. Σημαίνουν, δηλαδή, την **πρόθεσή** του για ενότητα, σε αντίθεση με το ενεστωτικό ρήμα «διαισθάνομαι» το οποίο παραπέμπει στον φόβο ότι η επιθυμία και η επιδίωξη του ποιητικού υποκειμένου **δεν θα πραγματοποιηθεί. Με το ρήμα «διαισθάνομαι», ίσως να υποδηλώνει και τη «φωνή» της καρδιάς που παρεμβαίνει στον διάλογο του ποιητικού υποκειμένου με τη μητέρα.**

σαν τις κουρασμένες τετράδες των μαθητικών παρελάσεων
όταν προσεγγίζουν το τέρμα
που λέν «ουφ» και ξεκουμπώνουν τα κολάρα
και «επιτέλους»
και σπεύδουν να επανέλθουν το ταχύτερο στα καθημερινά
και σπεύδουν να επανέλθουν το ταχύτερο στα συνήθη.

5

Η αρχή της διάσπασης επιχειρείται στη συνέχεια να εξηγηθεί μέσα από το παράδειγμα «των μαθητικών παρελάσεων». Στην ουσία πρόκειται για μία εκτεταμένη παρομοίωση που συνδηλώνει την έναρξη της διάσπασης. Ο **εσωτερικός κόσμος του ποιητικού υποκειμένου σε αντιδιαστολή με την εξωτερική πραγματικότητα.**

Οι κουρασμένες τετράδες των μαθητικών παρελάσεων θα αποκτήσουν φωνή: «που λέν ουφ» «και επιτέλους» και σπεύδουν για να απομακρυνθούν από τη συλλογικότητα της παρέλασης, επιβεβαιώνοντας την αίσθηση της διάσπασης. Το ίδιο ισχύει και για τα σπουργίτια που φαίνεται να έχουν άποψη μα και ενεργό ρόλο, αφού επικροτούν, «τσιρίζουν» και «χειροκροτούν», επιδοκιμάζοντας το τρελό κλαδί της λυγαριάς, όταν αυτό ακολουθεί πορεία διάσπασης και φαίνεται να πορεύεται αντίθετα από το σύνολο. Φωνή, επίσης, παρουσιάζεται να έχει και το ίδιο το κλαδί της λυγαριάς, καθώς δικαιολογείται για τη στάση του, με τις δύο ερωτήσεις: «και "τι είχαν και τσίριζαν τα σπουργίτια;"», «και "τι είχαν και χειροκροτούσαν τα σπουργίτια;"»

«Η **προβωποποίηση**, όπως και η **ερώτηση**, αποτελούν «τα δύο

βηματικά εφευρήματα της ποιητικής επινοητικότητας του Μόντη».

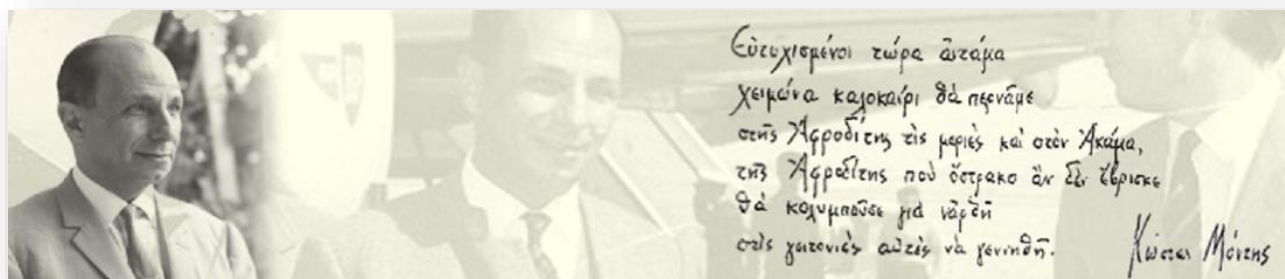
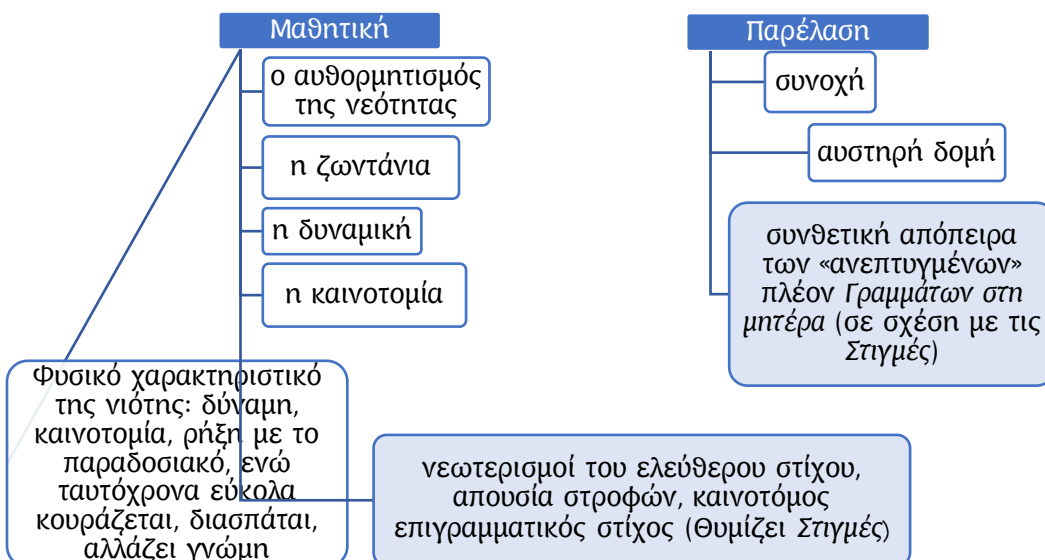
Αντρέας Παστελλάς

Ο συμβολισμός της παρέλασης

Στις μαθητικές παρελάσεις οι πρωταγωνιστές είναι οι **μαθητές, οι νέοι, οι έφηβοι, που οικειοθελώς συμμετέχουν** και οι οποίοι, ως σύμβολο, θα μπορούσαν χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία να παραπέμπουν στους **πολίτες ενός νεοσύστατου δημοκρατικού κράτους** στο οποίο η **πειθαρχία, η δομή, η συνέπεια, και η ακολουθία**, είναι τα **επιθυμητά και τα επιδιωκόμενα ζητούμενα** και **όχι τα δεδομένα**. Η αντιστοιχία των «τετράδων των μαθητικών παρελάσεων», με τους έφηβους μαθητές και η διασύνδεσή τους με το νέο κυπριακό κράτος, το οποίο στα 1972, που εκδίδεται το **Δεύτερο γράμμα στη μητέρα**, έχει μόλις δώδεκα χρόνια ζωής, είναι έκδηλη. Ας σημειωθεί, τέλος, ότι οι παρελάσεις χρησιμοποιούνται, γενικά, για να εορτάσουμε εθνικές επετείους και συμβολικά, ως **ορόσημο για να υπενθυμίσουν την ενότητα, την ομοφυχία, την περηφάνια**.

Στην παρέλαση χρειάζεται να υποτάξεις το ατομικό «εγώ» στο συλλογικό «εμείς», να συμβαδίσεις με τους υπόλοιπους, να ενωθείς και να ταυτιστείς πλήρως με αυτούς. Παράλληλα, η παρέλαση, με τα **κουμπωμένα «κολλάρα»**, το **στοιχισμένο βήμα** και την **ομοιομορφία της**, αποτελεί μια **καταπιεστική υποχρέωση-πρόκληση για την επαναστατική και αυθόρμητη φύση των νέων**, οι οποίοι θα σπεύσουν «να επανέλθουν το ταχύτερο στα καθημερινά», «στα συνήθη». Θα ξεφυσήσουν με ανακούφιση «ουφ» και θα «ξεκουμπώσουν τα κολλάρα» όταν «επιτέλους» αυτή η ιδιόμορφη καταπίεση φτάσει στο τέλος της.

ΜΟΡΦΙΚΗ ΠΡΟΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΕΛΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Κι η αλήθεια είναι πως τι χρειαζόταν η συνοχή, 10
 κι η αλήθεια είναι πως τι χρειαζόταν η δομή,
 πώς θα διασωζόταν η δομή,
 πώς θ' άντεχε η δομή,
 πώς θ' άντεχε η συνέπεια,
 πώς θ' άντεχε η ακολουθία, 15
 πώς θ' άντεχε ο ειρμός

Από αυτό το σημείο και έπειτα, **το ποιητικό υποκείμενο αρχίζει να ξεδιπλώνει τους προβληματισμούς του** και τις **ανησυχίες** του αλλά και τον **εκνευρισμό** και την **αγωνία** του, με μια **σειρά από επαναλήψεις** («κι η αλήθεια είναι πως τι χρειαζόταν», «πώς θα») με τη μορφή **καταιγιστικών ερωτήσεων**: «τι χρειαζόταν η συνοχή», «τι χρειαζόταν η δομή» αλλά και «πώς θα διασωζόταν» η δομή; «πώς θα άντεχε» η δομή, η συνέπεια, η ακολουθία, ο ειρμός;

Τα πιο πάνω **ερωτήματα είναι ρητορικά**, αφού η **αυτονόητη απάντηση σ' αυτά είναι αρνητική** και, επομένως, **το ποιητικό υποκείμενο κινδυνεύει να οδηγηθεί, όπως θα δούμε στη συνέχεια, στην επιλογή για εγκατάλειψη της ενότητας** («εγκαταλείπω την συνοχή, τη δομή, τη συνέχεια»). Τα ρητορικά ερωτήματα και οι απαντήσεις που υπονοούνται εδώ («τι χρειαζόταν» = στην ουσία δεν χρειαζόταν, «πώς θα άντεχε» = στην ουσία δεν θα άντεχε), **φαίνεται να σχετίζονται με τα «συνήθη» και τα «καθημερινά»**, δηλαδή, με όλα αυτά που είδαμε στην παρομοίωση των μαθητικών παρελάσεων, η οποία προηγήθηκε, και **παραπέμπουν στον χαρακτήρα της εποχής μέσα στην οποία ζει**, αλλά και στις **ιδιομορφίες της κοινωνίας** από την οποία προέρχεται το ποιητικό υποκείμενο.

«Ο Κώστας Μόντης, μέσα από την επαναστατική του ποίηση, έρχεται αντιμέτωπος με όσες τις εβουδίες και μέσα από τους βίχους του τις αποδοφεί».

που, όπως είπα, έρχεται ο τυχών απροειδοποίητα κι ανοίγει την πόρτα,
 που έρχονται απροειδοποίητα κι ανοίγουν την πόρτα
 και μου τα πετάν ανάκατα μέσα,
 που ξανάρχονται απροειδοποίητα και ξανανοίγουν 20
 και διαδίδεται η είδηση
 κι έρχονται κι άλλοι κι άλλοι
 και συνωθούνται;

Αν εξετάσουμε τα **Γράμματα στη μητέρα** συνολικά, θα δούμε πως η φράση «όπως είπα» παραπέμπει ξεκάθαρα σε στίχους του αποσπάσματος δ' του Δεύτερου γράμματος: «και μας πετάν κάθε μέρα στα δωμάτιά μας / έκθετα κοκκαλιάρικα μαυράκια / και μας συναρτούν».

Επιλέγει, δηλαδή, ως **ιστορικό πλαίσιο του ποιήματος** τη σύγχρονη ιστορική πραγματικότητα από μια **αντιρωτική εποχή διάψευσης προσδοκιών, απογοήτευσης και διάσπασης**, που στο απόσπασμά μας **φαίνεται να προκύπτει ως αποτέλεσμα εξωτερικών παρεμβάσεων** «έρχεται ο τυχών απροειδοποίητα και μου τα πετάν ανάκατα μέσα».

Για να διαφανεί, επομένως, πώς προσεγγίζεται από τον Μόντη ο κόσμος του ποιητικού υποκειμένου, στον οποίο παραπέμπουν νοηματικά οι στίχοι «που όπως είπα... και συνωθούνται;», **θα πρέπει να διερευνήσουμε το ιστορικό πλαίσιο του ποιήματος, δηλαδή την εποχή που ακολουθεί τον απελευθερωτικό αγώνα του**

1955-59 και εκτείνεται χρονικά μέχρι το έτος δημοσίευσης του *Δεύτερου γράμματος στη μητέρα*, δηλαδή το 1972.

Το ιστορικό πλαίσιο

- Δικαιοτικές ταραχές
- Στρατιωτική δικτατορία στην Ελλάδα
- Προβληματικές διπλωματικές σχέσεις Κύπρου - Ελλάδας κατά την περίοδο της δικτατορίας
- Παρεμβάσεις των ξένων
- Τα όσα οδήγησαν, δύο χρόνια μετά την έκδοση του *Δεύτερου γράμματος στη μητέρα*, στο πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή

Την εποχή αυτή, που ο Μόντης θα την αποτυπώσει εδώ με τα «συνήθη» και τα «καθημερινά» της, **το ποιητικό υποκείμενο των Γραμμάτων στη μητέρα, τη βιώνει πολύ αρνητικά, σχεδόν τραυματικά.**

Η εποχή στην οποία παραπέμπουν οι αναφορές των Γραμμάτων χαρακτηρίζεται

«Σιαβναβτική και αβυνάρτητη· βωβτά ονομάστηκε εποχή της
'αβυνέχειας', ή αηζούβτερα αιώνας της Σιάβναβης του ατόμου».

Γ. Π. Σαββίδης

Σε αυτή την εποχή, λοιπόν, αναφέρεται το ποιητικό υποκείμενο **παρουσιάζοντας έναν κόσμο, στον οποίο τα ξένα «εφάπτονται» με «τα δικά μας και μας συναρτούν».**

Πρόκειται, λοιπόν, για έναν κόσμο στον οποίο το ποιητικό υποκείμενο «δεν διάγει καλώς», επειδή το μυαλό και η καρδιά του δεν έχουν προσαρμοστεί στις περιρρέουσες συνθήκες, κάτι που θα μπορούσε να θεωρηθεί θετικό, αφού μέσα σε αυτό το «ευτυχώς δεν διάγω καλώς» κρύβεται μια εν δυνάμει ανατρεπτική πιθανότητα. Και «δόξα τω θεώ» που δεν διάγει καλώς, γιατί έτσι, το ποιητικό υποκείμενο, δεν έχει αφομοιωθεί και δεν έχει βολευτεί μέσα σε αυτή την κατάσταση, σε αυτή την πραγματικότητα.

«Είναι, όπως ξέρεις, παρήγορο σημείο, μητέρα,
να υπάρχει εν δεδομένη στιγμή
έστω και ένας άνθρωπος που να μη διάγει καλώς».

Ζώντας το ποιητικό υποκείμενο σ' ένα τέτοιο περιβάλλον, σε μια τέτοια εποχή, απορεί «πώς θα διασωζόταν» η δομή», «πώς θα άντεχε η δομή», «η συνέπεια», «η ακολουθία», «ο ειρμός». Τα ερωτήματα είναι ρητορικά, και επαναλαμβάνονται, με σκοπό να τονίσουν την ένταση και να προβληματίσουν τον αναγνώστη, κατά τρόπο που προσδίδει θεατρικότητα στο ποίημα, με πειστικό και παραστατικό ύφος.

Οι αιτιολογικές προτάσεις που ακολουθούν, στην ουσία, λειτουργούν ως επιχειρήματα μέσα στο πλαίσιο ενός δραματικού μονολόγου, ο οποίος αναδεικνύει, με τον τρόπο αυτό, τη σύγκρουση των συναισθημάτων του ποιητικού υποκειμένου. Σύγκρουση ανάμεσα στην επιδίωξη της δομής και στον κίνδυνο της διάσπασής της. Το ποιητικό υποκείμενο καταλήγει να διερωτάται «τελικά, πώς θα άντεχε η δομή» κλπ., αφού, όπως είπε, «έρχονται και ξανάρχονται και του τα πετάν ανάκατα μέσα».

Η σύγκρουση των συναισθημάτων του ποιητικού υποκειμένου στη συνέχεια θα καταλήξει σε τέτοιες εσωτερικές αντιφάσεις που παρομοιάζονται με την κατάσταση τρέλας.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β', στίχοι 24 - 55

Σε αυτή την ενότητα, ο αποστολέας του γράμματος, διατυπώνει την πρόθεσή του να εγκαταλείψει τη συνοχή, τη δομή και τη συνέπεια, με τις τρεις επαναλήψεις του ρήματος εγκαταλείπω, ενώ στο τέλος του αποσπάσματος, η πρόθεση αυτή θα καταλήξει να χαρακτηρίζεται ως «δειλή μεταμελημένη απόπειρα». Οι λιτοί, σύντομοι και αυτόνομοι στίχοι, που πλαισιώνονται από την τριπλή επανάληψη του ρήματος «εγκαταλείπω» και τη διπλή επίκληση της μητέρας, είναι φορτισμένοι με έντονο θυμό και αγανάκτηση. Ταυτόχρονα, η στάση αυτή αιτιολογείται ως φυσικό επακόλουθο μιας εξωγενούς κατάστασης. Πρόκειται για τη γνωστή περιρρέουσα ατμόσφαιρα, στην οποία παραπέμπουν οι αιτιολογικές προτάσεις «που όπως είπα».

Εγκαταλείπω τη συνοχή, μητέρα,	
εγκαταλείπω τη δομή, μητέρα,	25
εγκαταλείπω τη συνέπεια,	
δεν μπορεί να υπάρξει συνέπεια	
έτσι που τώρα μιλώ για λογαριασμό όλων	
και τώρα για δικό μου,	
έτσι που τώρα είμαι όλοι	30
και τώρα ενούμαι πλήρως, και τώρα ταυτίζομαι πλήρως,	

Η φόρτιση των πιο πάνω στίχων με τα στοιχεία του θυμού, της αγανάκτησης και της απελπισίας, είναι εμφανής και στα επιχειρήματα που προβάλλει το ποιητικό υποκείμενο ως δικαιολογίες για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, ώστε να αιτιολογήσει την εγκατάλειψη της «δομής», της «συνοχής» και της

«συνέπεια». Τα επιχειρήματά του (αιτιολογικές προτάσεις: «έτσι που τώρα», «και τώρα») λειτουργούν ως **απόλυτες αντιφάσεις που μοιάζουν σχεδόν σχιζοφρενικές:** «έτσι που τώρα μιλώ για λογαριασμό όλων» – «και τώρα για δικό μου», «είμαι όλοι» – «είμαι μόνος», «διαχωρίζομαι πλήρως» – «ενούμαι πλήρως» και «ταυτίζομαι πλήρως».

Η παρομοίωση της αντιφατικής αυτής συμπεριφοράς που βιώνει το ποιητικό υποκείμενο, με τη συμπεριφορά του «τρελού κλαδιού της λυγαριάς» και του «μικρού τρελού πουλιού», που ο αποστολέας του γράμματος χρησιμοποιεί λίγο πιο κάτω, μας βοηθούν να αντιληφθούμε τη δύσκολη κατάσταση στην οποία βρίσκεται. Όλα αυτά συμπληρώνουν τη γενικότερη εικόνα για τις ιδιαιτερότητες της εποχής και της κοινωνίας του ποιητικού υποκειμένου.

Ακολουθούν δύο εκτεταμένες παρομοιώσεις («σαν το μικρό τρελό κλαδί» και «σαν το μικρό τρελό πουλί»), της αλλοπρόσαλλης κατάστασης, της κατάστασης «τρέλας», στην οποία βρίσκεται και το ίδιο το ποιητικό υποκείμενο.

σαν το μικρό τρελό κλαδί της λυγαριάς
που τη μια στιγμή αποσπάται και λυγίζει εδώθε,
και λυγίζει ενάντια εδώθε

μέσ' στις τσιριξιές και τα χειροκροτήματα των σπουργιτιών,
τριγυρισμένο απ' τις τσιριξιές και τα χειροκροτήματα των σπουργιτιών,
και την άλλη στιγμή σμίγει στην κατεύθυνση των λοιπών,
και την άλλη στιγμή σμίγει στην υπακοή τους,
σμίγει στην ενόττητά τους

και δεν διαφωνεί
και «τ' είχαν και τσίριζαν τα σπουργίτια;»
και «τ' είχαν και χειροκροτούσαν τα σπουργίτια;»,

σαν το μικρό τρελό πουλί
που ξαφνικά ξεκόβει και λες αλλού τραβά,
και λες σίγουρα αλλού τραβά
και μπράβο του,

μα ίδια ξαφνικά ύστερα πίσω τρεχάλα να φτάξει τ' άλλα,
ύστερα πίσω αγωνία να φτάξει τ' άλλα,
κι εσύ δεν ξέρεις πια
αν έστω κι απ' αυτή τη δειλή μεταμελημένη απόπειρα
βγήκε κάτι

ή αν χειρότερα τώρα.

Εκτός από την τρέλα, που καταγράφεται ως κοινό χαρακτηριστικό, για το «τρελό κλαδί της λυγαριάς» που κινείται αντίθετα με τα υπόλοιπα, «λυγίζει ενάντια εδώθε», άρα προκαλεί διάσπαση της ενότητας, και για το «τρελό πουλί / που ξαφνικά ξεκόβει και λες αλλού τραβά» και πάλι προκαλεί διάσπαση της ενότητας, θα πρέπει να τονίσουμε ότι, **και στα δύο πιο πάνω παραδείγματα, εντοπίζουμε ως κοινό στοιχείο και το γεγονός ότι τόσο η διαφοροποίηση, όσο και η διάσπαση επικροτούνται.** Στην πρώτη περίπτωση, του κλαδιού, **από τα χειροκροτήματα και τις τσιριξιές των σπουργιτιών** και στη δεύτερη περίπτωση, του πουλιού, **από το «μπράβο» του παρατηρητή.**

Σίγουρα, δεν μπορεί παρά να διερωτηθεί κανείς ποια κοινωνική, πολιτική ή άλλη πραγματικότητα οδηγεί το ποιητικό υποκείμενο να αναδείξει τέτοιες αντιφάσεις.

Το απόσπασμα του ποιήματος κλείνει με την απορία του ποιητικού υποκειμένου που διερωτάται με όλα αυτά.

Πρόκειται, στην ουσία, για τα βιώματα της τραγικά αντιφατικής και συγκρουσιακής περιρρέουσας πραγματικότητας που βιώνει το ποιητικό υποκείμενο, και μάλιστα, όπως τονίζει και πάλι στο προηγούμενο Μέρος, (στο Μέρος ν'), σε έναν χώρο ασφυκτικά μικρό και περιορισμένο:

«... Κι είν' ο χώρος περιορισμένος και δε χωρά τις εξέδρες τους και δε χωρά καν δυο εξέδρες και δε χωρά δυο μνήμες και δε χωρά δυο προοπτικές.

Κ' είν' ο χώρος περιορισμένος και δε χωρά τους χρόνους τους και δε χωρά καν δυο χρόνους και δε χωρά δυο επίπεδα και δε χωρά δυο «ζήτω» και δε χωρά αντίρροπα και συμμειγνυνται πια όλα και συνονθυλεύονται πια όλα και μιλάν την ίδια στιγμή όλα και μιλάν απ' το ίδιο βήμα όλα.

Ο εγκέφαλος γίνεται εκτός εαυτού, η καρδιά γίνεται εκτός εαυτής, τα αισθήματα γίνονται εκτός εαυτών και φάσκουν και αντιφάσκουν και προβάλλουν κάτι περίεργες αιχμές [...].

Ένα χαρακτηριστικό στοιχείο στην ποίηση του Κώστα Μόντη είναι η προσοχή που δίνει σε απλά περιστατικά, τα οποία περνούν απαρατήρητα από τους περισσότερους ανθρώπους, αλλά κρύβουν εν τέλει συμβολισμούς ιδιαίτερης βαρύτητας. Παρατηρούμε, για παράδειγμα, στο συγκεκριμένο ποίημα πως το τρελό κλαδί της λυγαριάς και το μικρό τρελό πουλί δημιουργούν μια έντονη αντίθεση σε σχέση με τους αρνητικούς συνειρμούς που προκαλεί η υπό διάλυση νεότευκτη κυπριακή δημοκρατία. Απέναντι στη βία και την ασίγηστη εχθρότητα, οι δύο αυτές παρομοιώσεις συνιστούν υπόμνηση της αγνότητας· η αντιπαλότητα που έχει εξωθήσει στα άκρα τις δύο εθνότητες, δεν έχει θέση στην αμόλυντη ψυχή της φύσης. Ο κόσμος, ωστόσο, δεν λειοουργεί με γνώμονα την αγνότητα και τη δίχως διακρίσεις φυσική νομοτέλεια και επηρεάζεται φυσικά από την ταραχμένη ιστορική περίοδο που ακολούθησε την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στο Δεύτερο γράμμα στη μητέρα «θεματοποιείται περισσότερο έκδηλα η σχέση και η συνταύτιση του ποιητή-ομιλητή με το νησί του και τον έξω κόσμο [...]. Προσωπικά και συλλογικά αδιέξοδα, κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα, όλα σμίγουν σε ένα αζεδιάλυτο και αλλοπρόσαλλο σύνολο και αφήνουν την πικρή απόγευσή τους στον ψυχικό κόσμο του ποιητικού υποκειμένου».

Λ. Παπαλεοντίου, Όψεις της ποιητικής του Κώστα Μόντη..., 121.

Ο συμβολισμός της μητέρας στο ποίημα

Είναι ο λυτρωτικός χώρος διαφυγής του αποτυχημένου και του απελπισμένου.

Συμβολίζει την οικείωση και όχι την αλλοτρίωση. Όποιος απομακρύνεται από τον κόρφο της διαφθείρεται.

Για τον Μόντη είχε ιδιαίτερη σημασία, αφού πολύ μικρός είχε χάσει τη μητέρα του.

Σ' αυτήν και μόνο μπορεί να εκμηστρευτεί τους κινδύνους που διατρέχει η Κύπρος, την οδύνη για τα πανανθρώπινα δεινά, τις υπαρξιακές του ανησυχίες για τη μοίρα και τα βάσανα του ανθρώπου.

Σύμβολο καταφυγής σε ώρες κρίσιμες, δύσκολες και έσχατης δοκιμασίας.

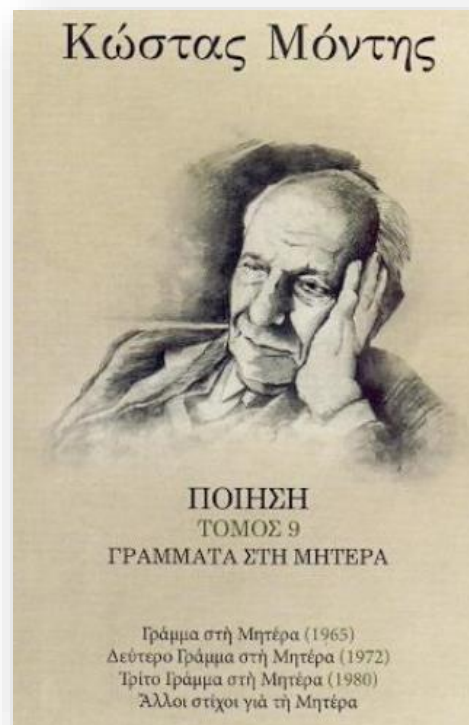
Είναι το αιώνιο και τεράστιο σύμβολο που είχε και έχει να υποστεί όλο τον πόνο του ανθρώπου.

Συμπερασματικά, στο πρώτο μέρος έχουμε την πρόθεση του ποιητικού υποκειμένου για ενότητα, μέσα από την επιδίωξη και την ελπίδα να υπάρχει συνοχή και δομή. Όμως, η ενότητα αυτή απειλείται από όλα εκείνα τα «καθημερινά» και τα «συνήθη», τα οποία μετατρέπονται, για το ποιητικό υποκείμενο, σε αρνητικά βιώματα μιας τραγικά αντιφατικής και συγκρουσιακής περιρρέουσας πραγματικότητας.

Στο δεύτερο μέρος, κυριαρχεί η πρόθεση για εγκατάλειψη της ενότητας, που οφείλεται στην κατάσταση «τρέλας» (την αποκαλύπτουν οι δύο παρομοιώσεις) στην οποία οδηγείται ο διαταραγμένος συναισθηματικός κόσμος του ποιητικού υποκειμένου, λόγω των αντιφάσεων στις οποίες υποβάλλεται από την περιρρέουσα πραγματικότητα. Όμως, τελικά η διάσπαση και η φυγή δεν υλοποιούνται. Αντίθετα, το ποιητικό υποκείμενο επιστρέφει στην ενότητα των υπολοίπων, για να διερωτηθεί αν τελικά αυτή η «δειλή μεταμελημένη απόπειρα» διάσπασης έφερε κάτι ή «αν [είναι] χειρότερα τώρα».

Καταλυτικό στοιχείο που οδηγεί στην «τρέλα», αλλά και που τελικά προάγει την ενότητα αποτελεί η περιρρέουσα πραγματικότητα, την οποία βιώνει το ποιητικό υποκείμενο. Αρχικά οδηγείται στη σύγχυση και στην απελπισία που καταλήγει στην αποδόμηση, και η αποδόμηση αυτή αντικατοπτρίζεται ακόμα και στον ποιητικό λόγο που φαίνεται να διασπάται, τόσο νοηματικά, όσο και μορφολογικά.

Τέλος, όπως έχει διαπιστωθεί, «ο θρυμματισμένος κόσμος του μοντερνισμού, οι φιλοσοφικές ιδέες του υπαρξισμού αλλά και στοιχεία από τη λογοτεχνία του παραλόγου επηρεάζουν και σφραγίζουν την ποιητική παραγωγή του Μόντη και ειδικότερα τα δύο πρώτα *Γράμματα στη μητέρα*...». Όμως, ταυτόχρονα, μέσα από αυτό τον ποιητικό λόγο αναδεικνύεται και η ανάγκη για ενότητα, όπως και οι εσωτερικές εκείνες δυνάμεις, η «καρδιά» και το «μυαλό», που θα επιτρέψουν στον ποιητή, στον «συνειδητό ξεχνιτή», κατά τον Γ.Π. Σαββίδη, «να δώσει θετικό νόημα και νέα μορφή στη διασπαστική και ασυνάρτητη εποχή μας».

Όλο το Δεύτερο Γράμμα στη Μητέρα, δεν είναι άλλο από μία απόπειρα αφύπνισης των συμπολιτών του Μόντη, μια εργασία αυτογνωσίας, κατάδειξης της οδού της σωτηρίας, της επιστροφής στην καρδιά, στην Αγάπη, ένας αγώνας απαλλαγής από την ενοχή όλων, που εξίσου, αλλά πρώτος σηκώνει εκείνος.

Εκφραστικά μέσα

ΠΟΙΗΜΑ	ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ
Μητέρα, διαισθάνομαι πως το γράμμα μου άρχισε να διασπάται, διαισθάνομαι πως η συνοχή που επεδίωξα άρχισε να διασπάται, πως η δομή που ήλπιζα άρχισε να διασπάται 	Κίνδυνος ανατροπής (διαισθάνομαι), πρόθεση / επιθυμία ποιητικού υποκειμένου («επεδίωξα», «ήλπιζα»). επανάληψη επαναφορά - ομοιοτέλετο, ασύνδετο σχήμα Μητέρα: «το αιώνιο σύμβολο της ιδεατής καταφυγής σε ώρες κλονισμού και έσχατης δοκιμασίας».
Παράλληλο κείμενο: ΚΑΡΔΙΑ ΠΡΟΣ ΜΥΑΛΟ Και μην ξεχνάς πως εσύ βλέπεις ενώ εγώ δε βλέπω, και μην ξεχνάς πως εσύ βλέπεις ενώ εγώ πρέπει να διαισθάνομαι, ενώ εγώ πρέπει διαρκώς να διαισθάνομαι.	Η διαίσθηση αναδεικνύεται ως το βασικό χαρακτηριστικό της προσωποποιημένης καρδιάς, καθώς δηλώνει πως («πρέπει να διαισθάνομαι», «πρέπει διαρκώς να διαισθάνομαι» γιατί «εγώ δεν βλέπω») σε αντίθεση με το «βλέπω» που είναι σήμα κατατεθέν του μυαλού.
σαν τις κουρασμένες τετράδες των μαθητικών παρελάσεων όταν προσεγγίζουν το τέρμα που λεν «ουφ» και ξεκουμπώνουν τα κολάρα και «επιτέλους» και σπεύδουν να επανέλθουν το ταχύτερο στα καθημερινά και σπεύδουν να επανέλθουν το ταχύτερο στα συνήθη. 	1^η παρομοίωση, μεταφορά, εικόνες (ακουστικές, οπτικές) Φωνές: «ουφ», «επιτέλους» επανάληψη-επαναφορά Οι έφηβοι μαθητές αποδίδουν πιστά την εικόνα του νέου ανεξάρτητου κυπριακού κράτους που ταλανίζεται από την τουρκική επιθετικότητα και από έντονες ιδεολογικές αντιπαραθέσεις στο εσωτερικό. παρελάσεις = εθνικές επέτειοι Σύμβολο ενότητας, ομοψυχίας και περηφάνιας.

Κι η αλήθεια είναι πως τι χρειαζόταν η συνοχή, κι η αλήθεια είναι πως τι χρειαζόταν η δομή, πώς θα διασωζόταν η δομή, πώς θ' άντεχε η δομή, πώς θ' άντεχε η συνέπεια, πώς θ' άντεχε η ακολουθία, πώς θ' άντεχε ο ειρμός,	ρητορικά ερωτήματα (επαναφορά) → προβληματισμός. («τι χρειαζόταν», «πώς θ' άντεχε») => συμπέρασμα: δεν χρειαζόταν, δεν θα άντεχε ασύνδετο σχήμα
που, όπως είπα, έρχεται ο τυχών απροειδοποίητα κι ανοίγει την πόρτα, που έρχονται απροειδοποίητα κι ανοίγουν την πόρτα και μου τα πετάν ανάκατα μέσα, που ξανάρχονται απροειδοποίητα και ξανανοίγουν	(παραπέμπει ξεκάθαρα σε στίχους του αποσπάσματος δ' του Δεύτερου γράμματος) «και μας πετάν κάθε μέρα στα δωμάτιά μας/ έκθετα κοκκαλιάρικα μαυράκια/ και μας συναρτούν». Αιτιολογείται το πιο πάνω συμπέρασμα μέσα από αιτιολογικές προτάσεις με τη μορφή ερωτήσεων και με επαναλήψεις των ρημάτων έρχομαι, ανοίγω

Εγκαταλείπω τη συνοχή, μητέρα, εγκαταλείπω τη δομή, μητέρα, εγκαταλείπω τη συνέπεια, δεν μπορεί να υπάρξει συνέπεια έτσι που τώρα μιλώ για λογαριασμό όλων και τώρα για δικό μου, έτσι που τώρα είμαι όλοι και τώρα ενούμαι πλήρως, και τώρα ταυτίζομαι πλήρως,	περιρρέουσα πραγματικότητα / φαινόμενο διάσπασης, βιωμένη πραγματικότητα του εξωτερικού κόσμου → διάβρωση του εσωτερικού κόσμου του ποιητικού υποκειμένου αιτιολογική πρόταση
σαν το μικρό τρελό κλαδί της λυγαριάς που τη μια στιγμή αποσπάται και λυγίζει εδώθε, και λυγίζει ενάντια εδώθε μέσ' στις τσιριξιές και τα χειροκροτήματα των σπουργιτιών, τριγυρισμένο απ' τις τσιριξιές και τα χειροκροτήματα των σπουργιτιών,	2^η παρομοίωση, μεταφορά, εικόνες «μόνιμο εικονοποιητικό μοτίβο η μεταφορική χρήση της προσωποποίησης» περιρρέουσα πραγματικότητα: → η αναστάτωση και οι ταραχές επηρεάζουν, τρελαίνουν το μυαλό του ποιητή και το φυσικό τοπίο. Προσπάθεια εναρμόνισης με τον περίγυρο, που όμως καταλήγει στη ματαιότητα, αφού η κατάσταση ολοένα χειροτερεύει.
και την άλλη στιγμή σμίγει στην κατεύθυνση των λοιπών, και την άλλη στιγμή σμίγει στην υπακοή τους, σμίγει στην ενότητά τους και δεν διαφωνεί και «τ' είχαν και τσίριζαν τα σπουργίτια;» και «τ' είχαν και χειροκροτούσαν τα σπουργίτια;»,	επαναφορά, επανάληψη ρητορικά ερωτήματα (φωνή: προσωποποιείται το κλαδί της λυγαριάς

σαν το μικρό τρελό πουλί που ξαφνικά ξεκόβει και λες αλλού τραβά, και λες σίγουρα αλλού τραβά και μπράβο του, μα ίδια ξαφνικά ύστερα πίσω τρεχάλα να φτάζει τ' άλλα, ύστερα πίσω αγωνία να φτάζει τ' άλλα	3 ^η Παρομοίωση, μεταφορά, επανάληψη, εικόνα, προσωποποίηση περιρρέουσα πραγματικότητα
κι εσύ δεν ξέρεις πια αν έστω κι απ' αυτή τη δειλή μεταμελημένη απόπειρα βγήκε κάτι ή αν χειρότερα τώρα.	πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις: «αν. βγήκε κάτι», «αν χειρότερα τώρα»

Κώστας Μόντης και Ιστορία

Οφείλουμε να δούμε, επιγραμματικά, την **κοινωνική ευαισθησία που επιδεικνύει απέναντι στα προβλήματα των Ελλήνων προσφύγων στην Κύπρο τα πέτρινα χρόνια της Κατοχής και της μετεμφυλιακής περιόδου**, κυρίως δε, την **εθνικοπατριωτική του δράση**: μαθητής ακόμη, ο Μόντης συμμετέχει στα «Οκτωβριανά του 1931», στην εξέγερση κατά των Άγγλων, και αργότερα παίρνει μέρος ως πολιτικός καθοδηγητής στον ανταποικιοκρατικό αγώνα της ΕΟΚΑ (1955-59). Και βέβαια, δεν πρέπει να λησμονήσουμε **το μείζον γεγονός-τομή της Εισβολής του '74, γεγονός κυριολεκτικά κοσμοϊστορικό για την Κύπρο, που «κόβει τον χρόνο στα δυο» και μεταβάλλει εντός του, όπως και στη συνείδηση κάθε Κύπριου, τον «ρυθμό του κόσμου»**. Αλλά και στο επίπεδο της κατεχόμενης «πράξης» για έναν ποιητή, δηλαδή το δημιουργικό έργο του Μόντη, ποιητικό και πεζογραφικό, διαπιστώνουμε τον **εντατικό και συνεχή διάλογο του Μόντη με την Ιστορία**.

Ο Μόντης εστιάζει την ποιητική του ματιά στη σύγχρονη ιστορική πραγματικότητα, είναι «ποιητής της επικαιρότητας», τον ενδιαφέρει δηλαδή κυρίως η βιωμένη ιστορική εμπειρία, ο σφυγμός της ιστορίας στη ζωή μας. Όπως έχει ήδη διαπιστωθεί, στο έργο του περνούν τα σημαντικότερα πολεμικά, πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα που σημάδεψαν τον τόπο του και τον καιρό του στα κρίσιμα χρόνια της μεταπολεμικής- Ψυχροπολεμικής περιόδου (Σοβιετική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία, πόλεμος του Βιετνάμ, διώξεις του Φράνκο στην Ισπανία, Μάης του '68, πείνα στη Σομαλία, Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες του Εμφυλίου εκτοπισμένοι στην Ανατολική Ευρώπη, χούντα στην Ελλάδα)

Αντη Ροδίτη, Σκέψεις για το Δεύτερο Γράμμα στη Μητέρα

Ο Παστελλάς δικαιούται να εξομοιώσει ή απλώς να παραλληλίσει την ειδική ενοχή του Μόντη, την τοπική, ιστορική και πολιτική, με τη γενική και πανανθρώπινη, επειδή απλούστατα η βάση του «πολιτικού» μας προβλήματος δεν διαφέρει από τη βάση του γενικού, υπαρξιακού προβλήματος: Είναι η αγάπη. Δηλαδή η έλλειψή της. Εξάλλου το ίδιο κάμνει και ο Μόντης. Και, για να είμαστε ακόμα πιο συγκεκριμένοι, η ενοχή του Μόντη πηγάζει από το γεγονός ότι ενώ ο ίδιος νιώθει κι όχι απλώς «υποψιάζεται» ότι μπορεί ν'

αγαπήσει, ότι μπορεί ν' αγαπά σταθερά και αταλάντευτα, ξέρει από την άλλη ότι η αγάπη γίνεται το μόνο ανυπολόγιστο σωτήριο κέρδος μόνο αν είναι συλλογική· κι αν γύρω του κυριαρχεί ένα έλλειμμα αγάπης, είναι γι' αυτό συνένοχος. Και γι' αυτό, τιμωρημένος.

Πρόκειται για μια «πληγωμένη κραυγή μιας συλλογικής αγωνίας και διαμαρτυρίας», όπως το γράφει ο Παστελλάς· και έχει, βέβαια, δίκιο, γιατί **αυτή είναι η δουλειά του ποιητή: να γίνεται το εκφραστικό όργανο των άλλων, να βρίσκει τις αναγκαίες λέξεις και να φτιάχνει τις απαιτούμενες φράσεις για ό,τι πιο σκοτεινό κι ανεξιχνίαστο, αλλά και για ό,τι πιο αληθινό, ταλανίζει την ψυχή των άλλων όσο και τη δική του.**

Επίμετρο

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΩΣ ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ (1960 - 1974)

Μετά την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου, ο κυπριακός λαός ευελπιστεί να απολαύσει μια ειρηνική ζωή σε συνθήκες δημοκρατίας και ελευθερίας. Σύντομα, όμως, τα διαιρετικά στοιχεία που εμπεριέχονταν στις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, διασαλεύουν τη λειτουργία του κράτους. Αποκορύφωμα, η τουρκοκυπριακή ανταρσία του Δεκέμβρη του 1963 (ένοπλη εξέγερση) μετά την υποβολή των 13 σημείων του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' για τροποποίηση του Συντάγματος.

Τα πρώτα χρόνια της Ανεξαρτησίας 1960 - 1963

Η περίοδος αυτή σημαδεύεται από ιδιαίτερη ένταση, με αποκορύφωμα το βομβαρδισμό της Τηλλυρίας από τουρκικά αεροπλάνα, τον Αύγουστο του 1964 και τις διακοινοτικές συγκρούσεις στην Κοφίνου, τον Νοέμβριο του 1967. Παράλληλα, καταβάλλονται διάφορες προσπάθειες, κυρίως από αμερικανικούς και βρετανικούς παράγοντες, για εξεύρεση κοινώς αποδεκτής λύσης.

Τα γεγονότα της περιόδου 1964 - 1967

Η υιοθέτηση της «γραμμής του εφικτού» και η οριστική εγκατάλειψη της πολιτικής της Ένωσης, που αναβίωσε το 1965 από την Κυπριακή και Ελλαδική κυβέρνηση, θα οδηγήσει στην έναρξη ενδοκυπριακών διαπραγματεύσεων μεταξύ των δύο κοινοτήτων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Η εμφάνιση, όμως, της μυστικής παράνομης οργάνωσης «Εθνικό Μέτωπο» και η όλη δράση της, οδηγεί τον τόπο σε πολιτικές περιπέτειες. Η ίδρυση της μυστικής και παράνομης οργάνωσης ΕΟΚΑ Β' από τον στρατηγό Γεώργιο Γρίβα Διγενή, επιδεινώνει την κατάσταση και προετοιμάζει το έδαφος για την πραγματοποίηση του πραξικοπήματος της 15^{ης} Ιουλίου 1974. Τραγική απόληξη του πραξικοπήματος η τουρκική εισβολή της 20^{ης} Ιουλίου 1974, που είχε ως αποτέλεσμα την κατοχή του 36,4% του κυπριακού εδάφους, με χιλιάδες νεκρούς, αγνοούμενους και πρόσφυγες.

ΠΡΟΣ ΖΩΗ

Μού τό ξανάκανες αυτό, θυμάσαι;

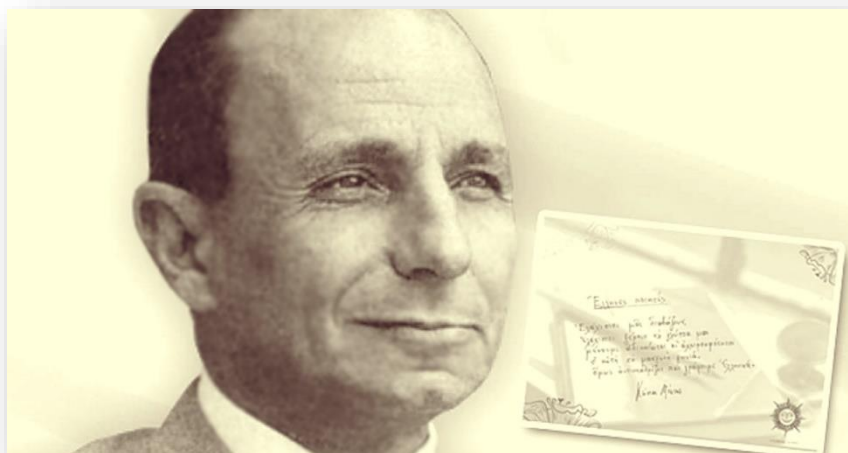
Κώστας Μόντης

16 ΑΠΟ 19

Εργασίες

1. Το ποίημα εκφράζει έναν υπαρξιακό σπαραγμό. Να τεκμηριώσετε τη θέση αυτή χρησιμοποιώντας στοιχεία από το κείμενο.
2. Να εντοπίσετε στο ποίημα τα στοιχεία που τεκμηριώνουν τον επιστολικό του χαρακτήρα.
3. Να αναγνωρίσετε στο ποίημα τις «φωνές» που ακούγονται καθώς και το υποκείμενό τους. Να εξηγήσετε ποια είναι η λειτουργία τους στο ποίημα.
4. α) Να εντοπίσετε τους στίχους που προβάλλουν την ενότητα και τους στίχους που προβάλλουν την απουσία ενότητας.
β) Να αναφέρετε με ποια εκφραστικά μέσα παρουσιάζονται στο ποίημα η ενότητα και η απουσία ενότητας.
γ) Να εξηγήσετε ποια είναι η λειτουργία αυτών των εκφραστικών μέσων.
5. Να αναφέρετε σε πόσες και ποιες ενότητες θα μπορούσε να χωριστεί το ποίημα. Ποια στοιχεία σας βοηθούν να διακρίνετε τις ενότητες;
6. Να διακρίνετε ποιες είναι οι προβλέψεις και οι ανησυχίες του ποιητικού υποκειμένου στις δύο ενότητες του ποιήματος. Να προσδιορίσετε με ποια εκφραστικά μέσα παρουσιάζονται αυτές. Τεκμηριώστε με αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους.
7. Να εξηγήσετε ποιοι λόγοι ωθούν το ποιητικό υποκείμενο, ώστε να πραγματοποιήσει την πρόθεσή του για εγκατάλειψη της ενότητας και της συνοχής στην πρώτη ενότητα και ποιοι στη δεύτερη. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στίχους από το ποίημα.
8. α) Να καταγράψετε τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα.
β) Να εξηγήσετε με ποιο σχήμα λόγου τονίζεται καθένα από τα συναισθήματα αυτά. Δικαιολογήστε.
9. Να διακρίνετε αν το ποίημα έχει τον επικό-ηρωικό χαρακτήρα της ποίησης «του εμείς» ή τον λυρικό χαρακτήρα της ποίησης «του εγώ». Τεκμηριώστε την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα.
10. Εξωγενείς παράγοντες φαίνεται να επηρεάζουν την ψυχολογική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου. Να εντοπίσετε τους εξωγενείς αυτούς παράγοντες και να εξηγήσετε πώς αυτοί επιδρούν στα συναισθήματα και στις αντιδράσεις του ποιητικού υποκειμένου.
11. Να καταγράψετε ένα παράδειγμα ασύνδετου σχήματος στο ποίημα και να σχολιάσετε τη λειτουργία του.
12. Να αναφέρετε ποια είναι η σχέση του ποιητικού υποκειμένου με τον κόσμο που το περιβάλλει. Θα θεωρούσατε επίκαιρο το απόσπασμα του ποιήματος αυτού; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
13. Να εξηγήσετε πώς συνδέεται το ποίημα με τη σύγχρονη ιστορία της Κύπρου.
14. Θεωρείτε ότι το ποίημα είναι αισιόδοξο ή απαισιόδοξο; Τεκμηριώστε με στοιχεία από το ποίημα.
15. Να εντοπίσετε στο ποίημα τα βασικά χαρακτηριστικά της ποίησης του Μόντη.
16. Να εντοπίσετε στο ποίημα χαρακτηριστικά της νεωτερικής – μοντέρνας ποίησης.
17. Να εντοπίσετε τις παρομοιώσεις στο ποίημα και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους σε σχέση με την αρχική πρόθεση του ποιητικού υποκειμένου και την τελική της έκβαση.
18. Να καταγράψετε ένα παράδειγμα ασύνδετου σχήματος στο ποίημα και να σχολιάσετε τη λειτουργία του.

19. α) Να διαβάσετε τον πιο κάτω ορισμό του δραματικού μονολόγου και να υπογραμμίσετε τα χαρακτηριστικά του:
 Δραματικός μονόλογος= Τεχνική στην ποίηση με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: 1) Ένα και μόνο πρόσωπο εκφέρει τον λόγο, ο οποίος και αποτελεί ολόκληρο το ποίημα. 2) Αυτό το πρόσωπο διαλέγεται και αλληλεπιδρά με ένα ή περισσότερα άλλα πρόσωπα· όμως, η παρουσία του ακροατή, οτιδήποτε λέει ή κάνει, μας γνωστοποιείται μόνο μέσα από τις νύξεις του μοναδικού ομιλητή. 3) Η κύρια αρχή της συγκρότησης του δραματικού μονολόγου είναι η αποκάλυψη της ιδιοσυγκρασίας και του χαρακτήρα του ομιλητή.
- β) Έχοντας υπόψη τον πιο πάνω ορισμό, να εντοπίσετε στο Δεύτερο γράμμα στη μητέρα, θ', τρία χαρακτηριστικά του δραματικού μονολόγου και να τα καταγράψετε. Τεκμηριώστε την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα.
20. Να εντοπίσετε δύο αντιθετικά ζεύγη στο ποίημα και να εξηγήσετε τον ρόλο που επιτελούν.

Προτεινόμενο ποίημα για συνανάγνωση

Δίνεται το ποίημα του Π. Μηχανικού «Γράμμα» για συνανάγνωση με το Δεύτερο γράμμα στη μητέρα, θ', του Κ. Μόντη. Η συνανάγνωση των δύο ποιημάτων μπορεί να επικεντρωθεί σε ορισμένους από τους ακόλουθους άξονες:

- α. σύμβολο της μητέρας
- β. επιστολική μορφή των ποιημάτων
- γ. προθέσεις και συναισθήματα ποιητικού υποκειμένου
- δ. σχήματα λόγου

Παντελή Μηχανικού, «Γράμμα» (ΚΚΛ, 190)

Αγαπητή μου μητέρα

Η αγάπη σου, σε πληροφορώ μου
 δυσκολεύει τη ζωή.
 Εδώ πέρα δεν υπάρχει άλλη διέξοδος.
 Περπατώ στους δρόμους
 με την ύπαρξή μου γραμμένη κάτω απ' τα παπούτσια μου, που τη ζουλεί το
 κάθε μου πάτημα.

Καμιά φορά βγάζουμε το παπούτσι μας και το πετάμε στον αέρα, γιατί είναι ανάγκη να παίξουμε.
Κάποια μέρα μπορεί να το χάσω μέσα σ' αυτή την οχλοβοή μαζί με ό,τι έχει γραμμένο από κάτω.
Εσύ μου είπες να μην τα κάνω όλ' αυτά.
Μα ακριβώς σου γράφω για να σε πληροφορήσω πως δεν γίνεται διαφορετικά.
Δεν μπορώ να σ' ευχαριστήσω.
Η αγάπη σου με τραβά από τα μαλλιά, όταν εγώ μάχομαι ολάκερος, μ' αποσπά δυνάμεις, αυτή την κρίσιμη στιγμή, που μόνο με μαντήλια βρεμένα στο αίμα προσπαθούμε να δροσίσουμε το μέτωπο των ζαλισμένων μας πεποιθήσεων.

Ενδεικτικές ερωτήσεις

- α) Να συγκρίνετε τη μορφή της μητέρας, όπως αυτή παρουσιάζεται στα δύο ποιήματα.
- β) Να συσχετίσετε τους τίτλους των δύο ποιημάτων με το μήνυμα που επιθυμεί να στείλει ο αποστολέας στον αποδέκτη καθενός από αυτά.
- γ) Να εντοπίσετε ποια είναι η κοινή ψυχική διάθεση στα δύο ποιήματα και να αναφέρετε με ποιο σχήμα λόγου (διαφορετικό σε κάθε ποίημα) αποδίδεται αυτή η διάθεση.

